

helyük keresése a felnőtt világban, az erre való tudatos „készülődés” valahol a grundtvigi utat is jelezte nekünk.

Talán nem árt tanulmányozni ezt a dán mintát. Igazolják a 80-as évek óta fellendült hazai népfőiskolai kísérletek is. Hiszen helyzetünk valahol rokon a bevezetőben idézett állapottal.

JEGYZET

[1] Népfőiskola tegnap, ma, holnap. Szerk.: Harsányi István. Bp. 1991, Püski 5. p.

IRODALOM

Borbáth Erika: A népfiskoláról, Miskolc, 1989. 70. p.

Harsányi István: Dánia, a népfőiskola bölcsője. In: Népfőiskola tegnap, ma, holnap. Szerk.: Harsányi István. Bp. 1991, Püski. 11–18. p.

DR. SZELÉNDI GÁBOR

Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola
Kaposvár

A globális fejlődés és a XXI. századra nevelés

A Magyar Pedagógia Társaság és a Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága a VI. Nevelésiügyi Kongresszus munkálataihoz kapcsolódva kerekasztal konferenciasorozatot rendezett az ELTE-n a neveléstudomány és a társadalomtudományok kölcsönhatásáról. Legutóbb „A globális fejlődés és a XXI. századra nevelés” című témára került sor. Az előadók: dr. Kovács Géza, dr. Ágh Attila, dr. Széchy Éva és dr. Illyés Sándor egyetemi tanárok voltak.

A GLOBÁLIS FEJLŐDÉS

A jövőkutató közgazdász Kovács Géza hangsúlyozta, hogy az emberiség létérdeke a jövővel való foglalkozás és a stratégiai gondolkodás érvényesülése. Ugyanis ma szerte a világban, így hazánkban is a jelennel és a nagyon közeli jövővel való törődés észlelhető, ma a túlélésében való gondolkodás dívik. S ha csak a köznapi jövőtudatban, a lakosságnál lenne így, de bizonyos értelmiségiek, politikusok is rövid távon, választási ciklusokban gondolkodnak. Szemben a tudományos jövőtudattal, mely az értelmiség jobbik részénél hódít, de sajnos, nem eléggé tudja meghatározni a köznapi, a lakossági jövőképet.

A közeli jövőben — ezredfordulóig — szükséges lenne meghatározni az égető nemzeti feladatainkat, így az EXPO-hoz kapcsolódva tervezni a gazdasági feladatok mellé pl. a kommunikáció problémáit, és készülni mind a honfoglalás, mind az államalapítás évfordulóinak megünneplésére. Közben tervezni-gondolkodni a jövő századot is, 40–60 évvel előre, 2030–50-ig. Bár egyesek azt vélik, hogy ezen még a tudósok is vitakoznak, mégis életbevágóan fontos kérdés. Mert a tőlünk függetlenül végbemenő folyamatokba, törvényszerű fejlődésbe utána már nem lehet beavatkozni. Csak előre látva, tervezve a hozzájuk való alkalmazkodást, sőt ha lehetséges, a folyamatok befolyásolását.

Ugyanis a mai elhatározások következményeit nemcsak gyermekeink 10–30 év múlva, de unokáink is élvezni vagy szenvedni fogják félszázad múlva is. Melyek ma a fő problémák az egész világban érvényesülő, globális fejlődésben?

Úgy tűnik, hogy a világháború, az emberiség pusztulásának veszélye megszűnt, de jelentkeznek újabbak. Így a környezeti világkatasztrófa lehetősége (üvegházhatás, ózonpajzs ritkulása stb.). A fejlett országok túlzott fogyasztása, a természeti erőforrások túlzott igénybevétele, mely a jövőben még jobban erősödik mind a keleti, mind az ún. harmadik világbéli (déli) államok fejlődése következtében. De a világ túlnépesedése és a népességáramlás is ma, meg a jövőben is világprobléma. Ezek a fejlődési vonalak a nagy térségek problémái, melyekkel az egyes országokban is foglalkozni kell társadalomban, politikában, oktatásban. Országhatárokon átnyúló gondolkodásra, együttműködésre van szükség, s ennek kialakítása már az iskolában el kell, hogy kezdődjék: az egyén alkalmazkodóképessége, a biológiai és szociális tűrőképesség (tolerancia) kifejlesztése révén. Tovább folytatva a sort olyan képességek, személyiségjegyek kialakításával, mint az alternatív gondolkodás, a döntési képesség. Egyáltalán az ún. végre-

hajtó típus helyett (aki külső utasításra, előírásra vár és cselekszik,) az önálló típus, a vállalkozói létforma lenne szükséges, hogy az egyén ne csak képes legyen a döntési helyzetek mérlegelésére, de önálló döntésre és tevékenységre is.

A politológus Ágh Attila kifejtette, hogy a világban a fő tendencia a globális (az egész földre kiható) fejlődés, de bizonyos rétegződés is érvényesült, így egyes nagy régiók másként fejlődtek, ill. stagnáltak. Vázolta, hogy mit jelent a globális fejlődés az ökológiában (az élőlények és a környezetük viszonyában), s mit értünk globális biztonságban, s hogy ezt mennyire árnyalja az egyszerű és szeparáció, elkülönülési törekvés, főleg Európában. Kitért arra, hogy egyre inkább meghatározza életünket a globális kultúra és kommunikáció. S ennek nemcsak pozitív oldalai, de árnyoldalai is vannak. Ugyanis érték, hogy az információ az új technika révén eljut azonnal a világ minden pontjára (l. olimpia, közel-keleti háború), de érvényesülhet egyben a manipuláció is. Meg a környezeti szennyeződéshez hasonlóan a kulturális szennyeződés is, egyes országokban már sokszor feljajdulnak a kulturális szenny terjedése ellen, az erőszak, a kegyetlenség, az embertelenség stb. ellen a nemzeti kultúrák védelme végett. Ma a kultúra globális fejlődése ellenére nagyon jelentős fejlődési eltérések láthatók az egyes régiók, országok között, lásd az USA és India összevetését!

Részletesen vázolta az egyes régiók globális fejlődését a 80-as években, így a keleti országokban azt, hogyan hatottak a világ fejlődési tendenciái a gazdaságban, katonapolitikában, ideológiában, művészetekben, s járultak hozzá a diktatórikus rendszerek felbomlásához. Kitért arra az ellentétre, mely a 2 világrendszer szembenállását felváltotta: az ún. Észak és Dél ellentétre (a gazdag észak és a nyomorgó déli népek közötti konfrontáció veszélyére). Arra az óriási különbségre, mely a két térség között létezik, és egyre mélyül.

Visszatérve kis hazánk jelen és jövő tennivalóira: fő feladatunk, hogy önmagunkat és gyermekeinket felkészítsük a globális látásmódra, a világ fő fejlődési tendenciáinak megértésére és arra a magatartás-cselekvésmódra, hogy csak együtt, sok ember egyéni cselekedetei révén tudjuk elviselhetővé tenni a földet nemcsak saját magunknak, de gyermekeinknek, unokáinknak is. És őket is felkészíteni a felelős gondolkodásra, magatartásra, akár kultúráról, akár környezetről legyen szó, hogy ne pusztítói, hanem őrzői, továbbépítői legyenek ennek a globális világnak.

A XXI. SZÁZADRA VALÓ NEVELÉS

A pszichológus Illyés Sándor szerint a jövővel való törődés ma csak az elit problémája, s nem a tömegeké. A tudás, a felelősségérzet átszármaztatása az iskola feladata is, de a politika, a közvélemény, a tömegkommunikáció dolga is. A gyermekek, ifjak felkészítése a jövőre szinten nem szegődül az oktatás ügye. Óriási dilemma: a történeti fejlődés révén az ember óriási lehetőségekkel rendelkezik (ismeret, tudás, technika), de az egyéni cselekvés szabályozó képessége nem összegeződött (a bölcsesség, az erkölcs, szokások). Így az egyén veszélyessé vált a világ és önmaga számára. Meg kell találni azt a módot, hogy a közösség szabályozza az egyént, hogy ne ön- és társadalompusztító legyen. A másik probléma: az egyes ember nem bír természetátalakító, tönkretévő erővel, de a tömegek igen (l. ha csak 1 Trabant vagy 1 eldobott üresüveg lenne, de sok...) S a nagy gond: az egyéni szabadság korlátozása lehetséges-e a társadalom érdekében és hogyan? Pedig pl. a savas esők hatásait az unokáink is érzik majd 50—100 év múlva is. Szerinte a pedagógia nemcsak az iskoláskorúak, hanem a felnőttek nevelését, átfarmálását is fel kell hogy vállalja a jövőben, épp a jövőért.

A pedagógus Széchy Éva arról szót, hogy szerte a világban gond: hogy az emberi tényezőt bevonják a túlélés, a világkatasztrófák elkerülése érdekében. Nemzetközi konferenciák meg az UNESCO is olyan globális problémákkal foglalkoznak már hosszú ideje, mint az analfabétizmus, írástudatlanság, az iskolából kikerültek továbbképzése vagy az oktatás tartalmának és módszereinek fejlesztése. Általános gond, hogy lassú az iskolai reformok érvényesülése. A szegény országokban alapp probléma: hogy az oktatásra a „maradékélv” alapján jutnak az anyagiak, ha már a fontos területek kaptak, s ha marad, végül kap az oktatás is. Hiába vannak ott a pozitív példák az ellenkezőjére, hogy az oktatás, kutatás, tudományfejlesztés az ország egészének felvirágzását hozta magával (l. Japán, a „kis tigrisek” országai vagy Hollandia, Finnország!)

A LEGFŐBB ELŐREMUTATÓ VONÁSOK A PEDAGÓGIAI TERÜLETEN:

1. a flexibilis képzési struktúra létrehozása, azaz a kor követelményeihez jól alkalmazkodó képzési, oktatási rendszer működtetése, mely a kisgyermekkortól az öregkorig tart. Optimális fejlesztőrendszer, a korszerű alap- továbbképzés és szakképzés egymásra épülése. Olyan, a ma és holnap társadalmában szükséges képességek kialakítása, mint az általános gondolkodás, a kreativitás, alkotóképesség, s nemcsak a fiataloknál, de az idősebb nemzedékekénél is. Lásd a nyugdíjasok számának növekedését és a náluk észlelhető tanulási tendenciát szerte a világban!

2. a nevelés tartalmának változása, benne előtérben a modern technika és annak alkalmazása (számítástechnika). Fokozódó jelentőségű a szomatikus nevelés, az egészséges életmódra való felkészítés

és a környezet kímélésére, megóvására való nevelés — az előző előadásokban kifejtett világproblémák miatt. Nem szabad a jövőben elhanyagolnunk a többnyelvűséget sem, mint a más népekkel való kapcsolattartás, mint a gazdasági érvényesülés egyik fő eszközét. Ezek mellett és nem rovására kell érvényesülnie a jövő nevelésében az egyetemes és a nemzeti erkölcsi, művészeti, társadalmi értékeknek. Mindezen ismeretekkel, meggyőződésekkel és képességekkel kell rendelkeznie a harmónikus személyiségnek, kiben egységben érvényesül az egyéni érdek éppúgy, mint a közösségi, aki ember és magyar egyszerre.

3. a pedagógiai ráhatás, személyiségfejlesztés eszközei és módszerei. Az előzőekben vázoltak mellé kell állítanunk egyrészt a családot, a maga sokféle hatásaival, valamint a médiákat, melyek szintén determinálóak lehetnek a fejlesztésben. Ma már egyre inkább a lakásba, családba jönnek a társadalmi hatások (a sok inger, információ), és általuk nevelődnek vagy nem a gyermekek. Persze nem feledkezhettünk el olyan rész kérdésekről sem, mint a technika bevonulása az iskolába, vagy arról, hogy mit ad a speciális tudomány a nevelők, szülők kezébe az egyes korosztályokról, a velük való legeredményesebb bánásmódról és így tovább. Az egész világban gondot jelent a gazdasági pragmatizmus hódítása az oktatásban, l. az USA-ban a Clinton-programot az oktatás rendbehozására!

A fő kérdés: hazánkban mit lehet tenni rövid távon és távolabbi jövőben az oktatásügyben? Óriási viták folynak e kérdésekről — az oktatási törvényekről, az iskolaszervezetről, a tartalom megújításáról.

Mit vállal a közel 70 szervezet, társaság által idén megrendezendő VI. Nevelésügyi Kongresszus? Harcolni kíván a szűklátókörűség ellen, az ún. maradékelv ellen. Vallja, hogy húzóerő lehet nálunk is a szellemi tőke (apport). Fellép az elért eredmények megtartása mellett (óvoda, kisgyermekkortól való fejlesztés rendszere). Azért, hogy az oktatás fejlesztésében ne a már egyszer csődöt mondott rendszerhez, megoldásokhoz térjünk vissza, előre és ne visszanezünk. Fő elv legyen az általános képzettség, tehetségfejlesztés, a szakképzés egymáshoz illesztése. A felsőoktatás, a tudományfejlesztés és továbbképzési rendszer összekapcsolása, a világkapcsolatok, a nemzetközi eredmények ismerete és felhasználása révén. Megbeszélve, megtárgyalva a jelen és a közeli jövő égető gondjait is, fő törekvésünk a hazai nevelésügy távlatának kimunkálása legyen, azoknak a fő fejlődési tendenciáknak a kijelölése, melyek biztosítják hazánk fejlődését és felzárkózását a világ fejlettebb országaihoz.

A kerekasztal-konferenciát vezető bizottsági elnök, Báthory Zoltán joggal sóhajtott fel zárszavában, hogy fel van adva a lecke a pedagógia tudományának és gyakorlatának. Hogy hosszú évek kemény munkájával hasznosítsa mindazt, mit a társtudományok segítségül adnak, feladatul szabnak a pedagógiának, pedagógusoknak, óriási a kihívás, mit vállalnunk kell a társadalom érdekében, a világban végbenemő globális fejlődés segítésére, az emberiség fennmaradását, benne hazánk fennmaradását segítve.

DR. OLÁH JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Mészáros István: ...Kimaradt tananyag...

A szülők jogos igénye, hogy fiaik és lányaik az iskolában az igazságot ismerjék meg. A történelemtanárok felelőssége, hogy ennek az elvárásnak eleget tegyenek.

De mi a helyzet, ha maguk a pedagógusok sem ismerhették meg az elmúlt négy évtized történetét? Ilyen tabu téma volt a múltban a katolikus egyház valódi helyzete.

Ezt a hiányt pótolja Mészáros István professzor, a téma avatott szakértője, aki ... Kimaradt tananyag ... (Diktatúra és egyház 1945—1956) című könyvében ismerteti a kimaradt történelemtananyagot felnőtteknek, pedagógusoknak és diákoknak egyaránt.

A felelős kiadó, Arató László igazgató írta a kötet előszavát. Így indokolta a tanulmány aktualitását: „Napjainkban az egyházi iskolák visszajuttatása nemegyszer a múlt hagyatékaként örökölt politikai ellenállásba ütközik. Ezért rendkívül fontos, hogy a fiatalok, a szülők, a politikusok és különösen a pedagógusok és a művelődés ügyvel foglalkozók megismerhessék a múltban elhallgatott vagy tudatosan eltorzított történelem hiteles eseményeit, és benne kiemelten az egyház tanítói küldetésének alakulását. Csakis a tények igaz ismeretében válhatunk mindnyájan tárgyilagosabbakká!”

A tárgyilagosságra ma nagy szükség van, hiszen a kommunizmus négy évtizede alatt generációk nőttek fel, amelyek elzárva a világ szellemi szabadságától, kizárólag a dialektikus „tudományos” világnézetet, az ateista marxizmus gondolkodásmódját és meghamisított történelem-szemléletét ismerhették meg.

Hazánk a megszálló idegen nagyhatalom ráerőszakolt ideológiájának következményeként a lelki, szellemi, erkölcsi, gazdasági és nemzeti értékeit kiüresítő folyamatát szenvedte el. Mínderre a szabad tár-